

Hegedűs Ernő¹ – Vedó Attila² – Molnár Gábor³

A TERÜLETVÉDELMI ELVEN FELÁLLÍTOTT TARTALÉKOS KATONAI ERŐK SZERVEZÉSÉNEK ÉS ALKALMAZÁSÁNAK TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEI (1944-1945)

**A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi
Zászlóaljainak szervezete III. rész**

**HISTORICAL BACKGROUNDS OF ORGANIZING AND
DEPLOYING TERRITORIAL RESERVE FORCES**

**The structure of Hungarian Royal Army Auxiliary Security
Battalion's III. section**

<https://doi.org/10.30583/2022-1-2-196>

Összefoglaló

Hazánkban megkezdődött a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének újjáépítése. Napjainkban az ország járási igazgatási szintjein önkéntes területvédelmi tartalékos századokat állítanak fel. Ennek egyik szervezeti előzménye, hogy a Magyar Királyi Honvédség területi elven szerveződő Kisegítő Karhatalmi (KISKA) zászlóaljai 1944-45-ben őrszolgálatot láttak el a haderő hadtápterületén, emellett járőröztek és karhatalmi-rendvédelmi tevékenységet végeztek.

¹ Dr. Hegedűs Ernő honvéd alezredes, NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, adjunktus, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság szakosztályvezető. ORCID: 0000-0001-8457-5044

² Dr. Vedó Attila rendőr őrnagy, NKE Rendészettudományi Kar, Határrendészeti Tanszék adjunktus, ORCID: 0000-0001-7382-5001

³ Molnár Gábor százados, MH Tartalékképző és Támogató Parancsnokság Hátországvédelmi Igazgatóság Helyőrségtámogató Főosztály. Történész, katonai rendész. NKE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusz. ORCID: 0000-0002-7227-9405

Kulcsszavak: Magyar Királyi Honvédség, karhatalom, hadtápterület, őr- és járőrszolgálat, rendvédelem, KISKA-zászlóalj, területvédelem, tartalékos rendszer, milícia

Abstract

The rebuilding of the volunteer reserve system of the Hungarian Defence Forces has recently been begun. The volunteer territorial defence companies are being raised on the country's district level. Some of the predecessor organizations of this process were the auxiliary security battalions (KISKA) of the Hungarian Royal Army, raised on territorial bases and performed guard, patrol and law enforcement duties in the rear areas during 1944-45.

Keywords: Hungarian Royal Army, auxiliary security force, rear area, guard and patrol duties, law enforcement, KISKA battalions, territorial defence, reserve system, militia

6. Karhatalom szervezésére tett lépések a csendőrségnél és a rendőrségnél, illetve a Magyar Királyi Honvédségnél

6.1. Karhatalom szervezése a rendőrségnél

A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi zászlóaljai elsősorban a rendészeti szervek tevékenységének közrendvédelmi és főként karhatalmi támogatása céljából kerültek felállításra. A budapesti katonai körülményei között a KISKA elsősorban a rendőrséggel működött együtt (mivel a csendőrség a vidék közbiztonságáért volt felelős). Célszerű ezért megvizsgálni a rendőrség szervezetét, karhatalmi tevékenységét és együttműködését a KISKA-zászlóaljakkal.

A magyar városi (önkormányzati) rendőrségek államosításának folyamatát⁴ a **rendőrség** és a csendőrség létszámának kiegészítéséről és felfegyverzéséről szóló 1922. VII. törvény és annak végrehajtási rendelete zárja. E rendelet határozta meg a rendőrség szervezetét: belügyminiszter-helyettesként az országos rendőrfőkapitány irányítja a hét kerületi főkapitányságot (ezek egyike a Budapesti Rendőrfőkapitányság).

⁴ 5047/1919. (X.1.) ME r. a rendőrség államosításáról, Belügyi Közlöny XXIV: évf. (1919) 48.sz. 1339-1350.o.

tányság), amelyek összesen 70 rendőrkapitányságból (és 8 kirendeltségből⁵) állnak. Szervezeti szintjei voltak a főkapitányság, a kerületi kapitányságok (illetve kirendeltségek) és az őrszobák.⁶ Szakirányok szerint a rendőri munka államrendészeti, bűnügyi, közigazgatás-rendészeti, és őrszolgálati ágakra tagozódott. A belügyminiszter felügyelete alatt a területi visszacsatolásokig mintegy 12 000 rendőr állt, majd létszámuk 14 000 fölé emelkedett.

1926-ban, a dunai kerületi kapitányság keretében megszervezték a **Dunai Mentőőrséget**, az őrszemélyzeti főparancsnokság *kerékpáros osztályán* belül pedig a *közlekedési osztágot*.

A *motoros rendőri szolgálatot* 1927-ben hozták létre. 1930-ban 14 kerület alakult.⁷ 1940-ben jött létre a révkapitányság, amely közvetlenül a főkapitány alárendeltségébe tartozott.

A *légoltalmi osztály* már a háborúra való felkészülés jegyében szerveződött.⁸ A rendőrök nem egyszer fegyverrel akadályozták meg a nyilas bandák gyilkossági kísérleteit.

A háború utolsó hónapjaiban azonban a rendőröket jelentős számban a frontra vezényelték, és az utca szinte korlátozás nélkül a garázdálkodó nyilas fegyveres egységeké maradt.

A rendőrség 1932-ben szervezte meg az első állandó karhatalmi századát (budapesti rendőri karhatalmi század) a Mosonyi utcai laktnyában, bár már a század elején is indultak kezdeményezések karhatalmi képességek megteremtésére. A budapesti rendőrfőkapitány 1908-tól napi szinten egyeztetette a karhatalmi szolgálatba bevonható létszámot a honvéd térparancsnoksággal, majd 1910-től 131 gyalogos és 32 lovas rendőr készenlétben tartását rendelte el. *Ez azonban nem tekinthető állandó karhatalmi alakulatnak*, mivel a szükséges létszámot különböző rendőri szervek vezényelt állománya alkotta.⁹

⁵ A rendőrség államosításáról szóló rendelet lehetővé tette úgynevezett kirendeltségek létesítését is. 1919 és 1922 között ideiglenesen három kirendeltség alakult a Magyar Királyi Állami Rendőrség Budapesti Főkapitányság működési területén: a budafoki, a gödöllői és a rákoscsabai.

⁶ A kerületi kapitányságok száma 15-ben, az őrszobáké 114-ben állandósult. Az őrszobák száma 1929-re 130 db-ra nőtt.

⁷ 1930. évi XVIII. tc. alapján.

⁸ A 2649 fk. Ell. 1939. valamint a 3398 fk. Ell. 1940. rendeletek alapján.

⁹ Szilvási Ferenc: Rendőrlaktanya a Mosonyiban 1886-1986, Budapest, 1986. BM Könyvkiadó, 25.o.

Az I. világháború után újjászerveződött a rendőrfőparancsnokság, amelynek fő feladata a közterületi szolgálat irányítása, ellenőrzése, az őrszemélyzeti felvételi munka, a tanosztály működtetése és **a különleges feladatokra szervezett tartalék lovas szolgálat** szervezése maradt.¹⁰

A karhatalmi századot 1934-ben **karhatalmi zászlóaljjá** alakították át, a létszám megkétszerezésével. Ez a zászlóalj a rendőrség rohamosztága volt. A zászlóalj rendes szolgálata volt a karhatalom nyújtása tömegmegmozdulások esetén, a tartalék, a készség biztosítása stb. A zászlóalj 4 századból állt, létszáma 415 fő volt.¹¹ A zászlóalj állománya az ideiglenes minősítésű rendőrökből és az egyes osztályokról vezényeltékből állt, így az állomány kétharmada folyamatosan változott. Az 1. és a 3. század az Üllői úti Mária Valéria rendőrtelepen (ma József Attila lakótelep), a 2. és a 4. század a Mosonyi utcai rendőrlaktányában volt elhelyezve. A zászlóaljat később kiegészítették a gyorsan mozgó kerékpáros és a lovas készségi szakasszal.

A bűnüldöző munka hatékonyabbá tétele érdekében a háborús viszonyok között 1943. december 13-án a budapesti rendőrfőkapitány *rajerejű rohamosztagok* felállítását rendelte el – *ezek a rendőri karhatalmi erő egy változatának tekinthetők*. Ebben az időben több olyan eset történt, amikor a bűnözők túszokat ejtve lakásokba vették be magukat, és onnan tűzharcot vívtak a rendőrséggel. Az osztag 1 fő tiszt parancsnoksága alatt 1 fő altisztból és 8 fő rendőrből állt, akiket önként jelentkezőkből válogattak ki. A különleges kiképzésben részesített csapatot a legkorszerűbb fegyverekkel, eszközökkel szerelték fel.¹²

¹⁰ A kerületi őrszemélyzet vezetője kettős alárendeltségben tevékenykedett: egyrészt szakmai irányítás tekintetében a rendőrfőparancsnok alá volt rendelve, másrészt, mint kerületi rendőrfelügyelő, a kerületi rendőrkapitányság vezetőjének beosztottja volt. A kerületi osztályparancsnokságok őrszobai körzetekre tagolódtak. (Számuk 116 körül mozgott.)

¹¹ 10 tiszt, 13 altiszt, 8 altiszti vizsgát tett tiszt, 384 rendőr.

¹² Az osztag három tagja a páncélos, két tagja a mellvédes és ugyancsak három tagja a szerelékes elnevezést kapta. A páncélosok fő felszerelését egy teljes ember nagyságú, földig érő, kerekeken mozgó, golyóálló acéllemez ellenző képezte, amelynek lörésén a páncélos sértetlenül kezelhette lőfegyverét és közelíthette meg a rejtett helyen tartózkodó bűnözőt. A páncéllemez tetején mozgatható fókuszlámpa volt. A támadás megkönnyítésére a rohamosztagot 39 M típusú könnyeztető csendőrségi füstgyertyával és brómaceton fiolákkal látták el. Rádióösszeköttetés és csapatszállító jármű tette teljessé a felszerelést.

Összességében az 1932-ben felállított rendőrségi karhatalom 1943-ban sem lépte túl jelentősen az egy zászlóalj méretét. A rendőrségi karhatalmi erők speciálisan felkészített szakemberekből álltak, létszámuk ennek következtében nem volt jelentős mértékben növelhető. Erre a létszámnövelésre - az 1926. évi, karhatalomról szóló BM rendelet szellemében – elméletileg nem is volt szükség, hiszen jelentősebb erők bevetése iránti igény megjelenésekor a Honvédség biztosított kiegészítő karhatalmi erőket.

6.2. Karhatalom szervezése a csendőrség kötelékében

A Magyar Királyi Csendőrség katonailag szervezett országos közbiztonsági őrtestület volt, amely szervezet Magyarországon 1881-től 1945-ig működött.¹³ A csendőrség a belügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium közös irányítása alá tartozó testület volt. A csendőr személyében katonának minősült, de – akárcsak az állami rendőrség tagja – rendőri közeg is volt. A testületre katonai függelmi viszonyok, felszerelés és kiképzés volt jellemző, azonban fegyverzetük feladatukhoz igazodóan csak korlátozottan volt alkalmas harc feladatok végrehajtására. A testület főként vidéki területeken működött, amely a polgári közigazgatás rendelkezéseit érvényre juttató, a rend fenntartásáért általánosan felelős szervezet volt. A polgári hatóság legfőbb támaszaként tágabb és szűkebb értelemben vett karhatalmi feladatokat is ellátott. Bár az 1886-ban kiadott **karhatalmi utasítás**¹⁴ óta részben kiszorította a haderőt a kis létszámú karhatalmi kirendelésekből, *teljesen nem tudta átvenni a katonai karhatalmi kötelékek szerepét*. Helyzete kettős volt, mivel a testület maga is a polgári hatóságok rendelkezésére állt és (legtöbbször szakasz erőnél kisebb) karhatalmat szolgáltatott, de a csendőrparancsnokságok önállóan is jogosultak voltak karhatalmi

¹³ Bár a testület országos megszervezésére 1881-ben került sor, a Kiegyezést követően is működtek csendőrségi szervezetek a magyar korona országainak területén. 1867-ben a bécsi udvar a kiegyezési tárgyalásoknak megfelelően a Magyarországon állomásozó csendőrséget feloszlatta, Horvát-Szlavonország és Erdély ezredeit azonban megtartotta. Az ezredek Császári és Királyi Csendőr Parancsnokságok néven működtek tovább. A szolgálati nyelv a német maradt, szolgálati tekintetben a magyar belügyminiszternek, illetve a horvát bánnak, minden más vonatkozásban a bécsi hadügyminisztériumnak voltak alárendelve. 1876. március 17-i leiratában az uralkodó elrendelte, hogy a horvátországi és erdélyi csendőrezredeknek a birodalmi hadügyminisztérium hatáskörébe tartozó ügyeit 1876. május 1-től a magyar belügyminisztérium vegye át. vö: Suba János: A Magyar Királyi Csendőrség díszlokkációja, *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XI. évf. (2010.) 327-338.p.

¹⁴ 4539/1886. (I.16.) HM kr. a sorhadi és honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról szóló utasítás tárgyában, Magyarországi Rendeleték Tára XII. évf. (1887) 22-29.o.

köteléket igényelni az illetékes honvéd állomásparancsnokságtól. Bár csapaterős karhatalmi feladatokat is ellátott, ilyen feladatkörű állandó *szervezeti elemmel a csendőrség 1942-ig nem rendelkezett.*

Az első világháború kitörésének idejére a Magyar Királyi Csendőrség 8 kerületparancsnokságból, 57 szárnyparancsnokságból, 136 szakasparancsnokságból, 683 járásörmesterségből és 2028 őrsből álló szervezetté fejlődött.¹⁵ A háború után újjászervezett csendőrség szervezetében 1925-ben 7 kerület, 30 osztály, 93 szárny, 209 szakasz és 853 őrs működött 12 000 fővel, amely a területvisszacsatolások nyomán 1944-re 10 kerületre, 35 osztályra, 79 szárnyra, 1321 őrsre és 22 000 főnyi létszámra emelkedett. A visszacsatolt területeken 2 kerületet, 33 szárnyat, 70 szakaszt és 500 őrsöt állítottak fel, emellett a fokozottan veszélyesnek tartott térségekben, Kárpátalján és Bácskában külön nyomozórészlegeket is létrehoztak. A visszacsatolt területek a speciális csendőrszervezetek kiépítéséből sem maradtak ki. E térségben 23 különleges (közlekedési, híradó, vasúti és repülőtéri) őrsöt szerveztek.¹⁶

A testület nemcsak a szervezeti elemek mennyiségét, hanem a mai értelemben vett szolgálati ágak megjelenésével és speciális alegységek létrehozásával minőségét tekintve is fejlődött. Az első világháborút követő szervezeti struktúra nem mindenben egyezett meg a dualizmuskori csendőrségével. A Magyar Királyi Csendőrség szervezetének alapeleme továbbra is az őrs maradt. Az őrsök létszáma 6–25 fő között mozgott, pontos létszámuk a működési terület nagyságától, lakosságának létszámától és elhelyezkedésétől, a terep jellegétől, közlekedési hálózatának jellegétől, a terület bűnügyi fertőzöttségétől függően alakult. Megkülönböztettek gyalogos, lovas és úgynevezett vegyes őrsöket. Az őrsök élén magasabb rangú altisztek álltak.

A szakasparancsnokság volt a legalacsonyabb szintű parancsnokság, átlagosan három-hat őrsöt felügyelt. Élén a legmagasabb rangot viselő altiszt állt alhadnagyi, esetleg tiszthelyettesi rendfokozattal. Működési területe általában egy járásra terjedt ki.

A szárnyparancsnokságok alkották a legalacsonyabb tiszti parancsnokságokat, élükön százados vagy főhadnagy állt, helyettese főhadnagy vagy hadnagy volt. Két-három szakasparancsnokság tartozott

¹⁵ Parádi József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 80-90.o.

¹⁶ Kaiser Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség a két világháború között.* – Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. /Pannon Könyvek/

az alárendeltségükbe. Az egy megye területén működő szárnyparancsnokságokat a következő szervezeti szint, az osztályparancsnokság irányította.

A kerületparancsnokságok több megyére kiterjedő régió csendőrségét irányították. Működési területük megegyezett a honvéd vegyesdandárok, majd a honvéd hadtestek területeivel. A trianoni határokon belül először 1921-ben rögzítették a csendőrkerületeket. 1927-től a kerületek alárendeltségében létrehozták a tanosztályokat, amelyek a csendőrök alapképzését végezték. A tanosztályok szakosodtak a lovas és gyalogos kiképzésre. 1930-tól felállították a csendőrnyszakosztályokat, amelyeknek hatásköre kiterjedt a kerület teljes működési területére.

Valamennyi parancsnokság kellő számú segédszeméllyel, úgynevezett írnökokkal rendelkezett, akik az adminisztráció manuális végzését és az iktatást, az irányítás kevésbé fontos részleteit látták el. Minden parancsnokság mellett működött egy önálló működési területtel nem rendelkező, kis létszámú őrs, amely a parancsnokság tevékenységének fegyveres biztosításáért felelt.

1929-ben állították fel a közlekedési csendőrséget. Kezdetben kísérleti jelleggel három közlekedési őrsöt hoztak létre Budapesten, Győrött és Székesfehérvárott. A kedvező tapasztalatok dacára anyagi nehézségek miatt 1936-ig húzódott a szervezet kiépítése. A közlekedési csendőrség egy alosztályt alkotott, amely négy szárnyra bomlott.

1940-ben hozták létre a Magyar Királyi Csendőrség Közlekedési és Híradó Osztályát. Az osztály egy híradó, egy repülőtéri és négy közlekedési szárnyból állt. 1943-ban a híradó szakterület osztályként önállósult. Ugyancsak 1940-ben állították fel a vasúti csendőrséget a fokozódó jelentőségű vasúti hadiszállítások biztosítására. A vízi csendőrséget 1942-ben szervezték meg, amely a Balatonon teljesen ki is épült.¹⁷

Kimondottan **karhatalmi feladatok** ellátására hivatott *csapaterős szervezeti elemmel* az őrsök működésén alapuló csendőrség egészen

¹⁷ Parádi József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság; Vedő Attila: *A Magyar Királyi Csendőrség az európai csendőr-testületek családjában,* In: Hack Péter – Koósne Mohácsi Barbara (szerk.): *Emberek őrzője, tanulmányok Lőrincz József tiszteletére,* Budapest, 2014, ELTE Eötvös Kiadó, 135-149.o.

a II. világháborúig nem rendelkezett. A háború során azután a csendőrség is megkezdte a **csapaterős csendőrkarhatalom (csendőrzászlóalj)** szervezését. Azonban a kis létszámú, 1938-ban 12 000, majd 1944-ben 22 000 fős szervezet egy ilyen zászlóalj felállítására is csak *sorozott honvédek* igénylésével vállalkozhatott.

A Minisztertanács 1943. február 9-én **csendőrkarhatalmi zászlóalj** felállítását határozta el.¹⁸ Ilyen módon a Honvédséggel együttműködve 1943-ban állították fel a **galántai sorcsendőr zászlóaljat**, ekkor még elsősorban **karhatalmi feladatok ellátására**. A század- és szakaszparancsnokok csendőrtisztek, illetve tiszthelyettesek voltak, *a rajparancsnokokat már a honvédség adta. Legénysége sorozott „csendőrökből” állt, akik katonai szolgálatukat töltötték csendőrként*, de hagyományos csendőrfeladatokat nem kellett ellátniuk. Ezt a zászlóaljat *feltöltötték sorkatonai állománnyal*, és karhatalmi, ill. katonai feladatok végrehajtására alkalmas fegyverzetet látták el, majd kiképezték. A sorozott honvédlegénységből felállított galántai csendőrzászlóaljnak 1943 végén három puskás, egy kerékpáros és egy nehézfegyveres százada volt, kiegészítve egy híradó és egy árkászszakasszal. Gyalogszázadai rajonként egy 31 M. golyószóróval voltak ellátva. A nehézfegyver-századot aknavetőkkal, géppuskákkal és páncéltörő ágyúkkal látták el. 1943 végén könnyűharckocsi-századot is szerveztek a zászlóalj keretébe, olyan Ansaldo típusú kisharckocsikkal, amelyek valóban csak rendvédelmi feladatok ellátására voltak alkalmasak. Ez a hatodik, „könnyűharckocsi-század” 12 Ansaldo kisharckocsival, illetve egy szakasz Csaba típusú páncélgépkocsival rendelkezett. Az alakulat ideiglenes állomáshelyéül Galántát jelölték ki.

A csendőrkarhatalom szervezésének folyamata – leszámítva a már korábban felállított galántai csendőrkarhatalmi zászlóaljat – itt megszakadt, a további zászlóaljakat (a zilahi, a székelyudvarhelyi, a beszercei és a pécsi zászlóaljat) már a harci események során, a szovjetek által elfoglalt területekről visszavonuló csendőrállományból szervezték meg és vetették harcba, katonai feladatkörrel. Ezzel párhuzamosan 1944 nyarán – a front közeledtének hatására – a csendőrség az utolsó lehetséges tartalékhoz, a csendőriskolásokhoz nyúlt és mivel „nagyobb csapaterő (a csendőriskolák állománya) volt ... a kerületi csendőriskolákat zászlóaljjakká szervezték át.”¹⁹ Azonban „a csendőrzászlóaljat már nem a hagyományos karhatalmi céllal állították fel, hanem — a II.

¹⁸ 91 OL Min. tan. jkv. 1943. február 9.

¹⁹ Kaiser Ferenc: Csendőrség a Horthy-korban 1919-1945. Rubicon, 2010. évi 1. szám 22-23. o.

világháború tapasztalatai alapján — a diverziós cselekedetek megelőzése és felszámolása érdekében.”²⁰

Ekkorra ugyanis fokozott problémát jelentettek a Kárpátokban bevett szovjet ejtőernyős diverziós csoportok, amelyek ellen a csendőrségnek korszerű tűzfegyverekkel felszerelt csapaterős kötelékekkel volt célszerű fellépnie. 1944 elejére a csendőrség 3000 főt fegyverzett fel és képzett ki kézigránát, géppisztoly, golyószóró és géppuska használatára.²¹ Ugyanakkor a csendőrzászlóalj felállításához vezető elsődleges hatás mégiscsak az volt, hogy 1944 második felében „az ország harcok sújtotta területeiről számolatlanul húzódott vissza az őrsök állománya, azaz a szolgálati hely nélkül maradt őrszemélyzet.”²² Ezeket a visszavonuló csendőröket zászlóaljakra szervezték és harcba vetették a szovjet csapatok ellen. Erőiket „ad-hoc jelleggel, helyben katonai csapattestekké szervezték át, állományukból a kijelölt gyülekezőhelyeken többnyire zászlóalj erejű ... alakulatok felállítását kezdték meg.”²³ Ezek az alakulatok azonban nem rendvédelmi erők, hanem kiképzetlen, rosszul felszerelt gyalogzászlóaljok voltak, amelyek kényszerű harcbavetésüket követően sajnálatosan magas veszteségeket szenvedtek el.²⁴

A csendőrkarhatalom szervezésének (galántai csendőrzászlóalj) tehát éppen az vetett véget, hogy az előretörő szovjetek ellen az 1944-ben 22 000 fő összlétszámú **csendőrséget is harcba vetették – egyfajta „ad-hoc” csendőrzászlóalj-szervezetben.**

Néhány mondatban célszerű kitérni a körülményekre: a Magyar Királyi Csendőrség alapfeladata a közrend biztosítása vidéki területeken, a hadra kelt sereg kötelékében pedig a tábori csendőri szolgálat ellátása volt. *A magyar hadvezetés terveiben nem szerepelt, hogy a csendőrség a hadműveletekben aktív harcoló alakulatként vegyen részt.* Csak a háború utolsó időszakában, kényszerből, illetve a harcászati helyzet függvényében hozták létre a csendőrzászlóaljakat, amikor a szovjet csapatok

²⁰ Parádi József: Rendvédelem karhatalom 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XX. évf. (2011) 23. sz. 111-123. p.

²¹ Kaiser Ferenc: Csendőrség a Horthy-korban 1919-1945. Rubicon, 2010. évi 1. szám 22-23. o.

²² Kovács Zoltán András: A csendőrség a Szálasi-uralom alatt. Rubicon, 2010. évi 1. sz. 43. o.

²³ Uo.

²⁴ Ugyan a harcfeladatokra történő felkészülés jegyében a Csendőrségi Lapok című szakfolyóirat rendszeresen közölt harcászati témájú cikkeket, és a csendőrorső-kön megvalósított képzéseken is nagyobb hangsúlyt kapott a kötelékharca történő kiképzés, ezek nem pótolhatták az intenzív katonai kiképzést.

átlépték a magyar határt. Az 1944-es magyarországi harccselekmények kapcsán – a reguláris haderő és az állam fokozatos felbomlásának (területvesztés, kiugrás megghiúsulása, német megszállás, Szálasi-puccs, szövetséges bombázások, főváros elvesztése, felbomlott csapatkötelékek hátraözlése, menekültek stb.) időszakában – a szervezetet már alaprendeltetésétől eltérően alkalmazták harcra. A zilahi, a székelyudvarhelyi, a besztercei és a pécsi zászlóaljakat már *a harci események során, a szovjetek által elfoglalt területekről visszavonuló csendőrállományból szervezték meg* és vetették harcba, csendőri állománnyal, de katonai feladatkörrel. A honvédségi és a csendőrségi vezetés általában egy-egy szovjet előrenyomulás következtében megszűnt csendőrkerület személyi állományából hozott létre egy-egy ilyen csendőrzászlóaljat. Ezt a zászlóaljat nem töltötték fel sorkatona-állománnyal, karhatalmi, ill. katonai feladatok végrehajtására alkalmas fegyverzettel nem látták el, illetve ki sem képezték arra.

Összességében a M. Kir. Csendőrség részéről öt teljes zászlóalj vett részt a védelmi harcokban: a galántai, a zilahi, a székelyudvarhelyi, a besztercei és a pécsi zászlóalj. A harcokban mintegy 11 000 csendőr vesztette életét. Ami a karhatalmi célú zászlóaljak mérlegét illeti, dr. Kovács Zoltán András szerint „a második világháború során felállított összesen hat csendőrzászlóalj közül ... *mindössze egyet, az 1. galántait, állították fel kifejezetten karhatalmi feladatokra.*”²⁵ A kis létszámú, speciális képzettségű állománnyal működő csendőrség keretei között tehát hamar megmutatkoztak a csapaterő-jellegű kiegészítő karhatalmi erők szervezésének korlátai. *A hadtápterület biztosítása szempontjából* bevethető *kiegészítő karhatalom* felállítása szempontjából a csendőrkarhatalom tehát sem mennyiségileg, sem minőségileg (feladatrendszerét tekintve) nem releváns.

6.3. Karhatalom szervezése a Magyar Királyi Honvédségnél

A Magyar Királyi Honvédség eredetileg nem rendelkezett szervezetszerű karhatalommal. A háború végén, immár a haderő felbomlásának körülményei között, a hadapródképzés személyügyi bázisán szerveztek egy karhatalmi zászlóaljat azzal a céllal, hogy Budapesten lásson el őrs- és járőrfeladatokat. Az **I. Budapesti Karhatalmi Zászlóalj** 400 hadapródját Jutason, a tartalékos tiszti iskolát végzett 1500 hadapródból válogatták ki. Egy résztvevő visszaemlékezése szerint „Amikor Veszprémben (Jutason) befejeződött a kiképzés, a 400 fős karpaszományos csoportot

²⁵ Kovács Zoltán András: A csendőrség a Szálasi-uralom alatt. Rubicon, 2010. évi 1. sz. 44. o.

Budapestre vitték fel 1944. október 14. – 22. között az Üllői úti (IX. ker.) Népligettel szemben levő oldalon levő, (a 2008-ban lebontott Bólyai János katonai főiskola) laktanyába. I. Budapesti Karhatalmi Zászlóalj lett a karpaszományos 400 főből. Rajparancsnok lettem. Rajomban karpaszományos tizedesek, szakaszvezetők, sőt hadapród őrmesterek is voltak. ... **Őrséget adtunk.** Itt hallottuk, hogy bennünket zászlóaljként fognak bevetni Budapest környékén. A másik találgatás az volt, hogy **szakaszokra, csoportokra osztva rendfenntartókként veszünk részt Budapest védelmében.**²⁶ A zászlóalj létszáma 500 fő, fegyverzete 318 puska, 6 golyószóró, 10 géppuska, 4 gránátvető, 4 aknavető, 39 géppisztoly volt.

6.4. Kiegészítő karhatalom szervezésére tett kísérletek a csendőrségnél és a rendőrségnél

A háborús évek során a rendőrség és a csendőrség egyaránt karhatalmi erőinek létszámnövelésére tett kísérletet. Ujszászy tábornok visszaemlékezése szerint „1943 tavaszán Kállay miniszterelnök utasítására Kersztes-Fischer Ferenc belügyminiszter **kiegészítő karhatalmak** felállítását határozta el.

A „**segédrendőrség**” és a „**segédcsendőrség**” megszervezésére Budapesten Éliássy Sándor rendőrfőkapitány, vidéken a főispánokkal karöltve a rendőrkerületi szemlélők, illetve Faragho Gábor, a csendőrség felügyelője kapott megbízást. **A segédrendőrség létszáma 5000, a segédcsendőrségé 15 000 főben volt maximálisan előirányozva.** A tagok kiválasztására a következő szempontok voltak mérvadók:

1. „nemzethűség” terén megbízhatóság;
2. szélső politikai pártokhoz nem tartozók;
3. lehetőleg katonaviselt egyének, akiknek a honvédséghez nem kellett bevonulniuk;
4. a segédrendőrségnél főleg azok, akik saját vadászfegyverrel rendelkeztek.

Felhasználásukra az volt az elgondolás, hogy a közbiztonsági szervek könnyebb őrszolgálatát veszik át, hogy utóbbiak együttes karhatalomként minél nagyobb számban állhassanak rendelkezésre.

²⁶ Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály katonái írták... Jegyzet, 2005. 28. o.

A *segédrendőrség* zöme – mintegy 3000 fő – budapesti alkalmazásra, a fennmaradt rész a vidéki városokban való felhasználásra volt tervezve.”²⁷

A **rendőrség 1943. júliusában kezdte meg a Kisegítő Karhatalom felállítását.** Ekkor megjelent a „Rendelet a közbiztonság fokozottabb védelméről. *Kisegítő karhatalmi alakulatok felállítása a magyar rendőrség keretében.*”²⁸ A Kállay Miklós miniszterelnök által kiadott körrendelet szerint a belügyminiszter a közbiztonsági érdekek fokozottabb védelmének céljából a magyar királyi rendőrség őrszemélyzetének kiegészítéseképpen *önként jelentkező személyekből* álló és a szükségnek megfelelő létszámú kisegítő karhatalmi alakulatokat szervezhet. A Kisegítő karhatalmi alakulatok tagjai működésük megkezdése előtt a belügyminiszter által megállapított szövegű esküt kötelesek tenni. Tagjait szolgálatuk tartama alatt a magyar királyi rendőrség tagjai részére megállapított fegyverhasználati jog illeti meg, e minőségükben a rendőrség tagjait megillető büntetőjogi védelem alatt állnak és a büntetőtörvények alkalmazása szempontjából közhivatalnokoknak tekintendők.²⁹ A kisegítő karhatalmi alakulatoknak a magyar királyi rendőrség szerveivel való kapcsolattartására, továbbá tagjainak szolgálati kötelmeire vonatkozó szabályokat – a miniszterelnök által aláírt rendelet szerint – a belügyminiszter állapította meg.

Az ennek alapján 1943. évi augusztus hó 16-án a *Dr. Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter* által, „a kisegítő karhatalmi alakulatok” tárgyában kiadott rendelet szerint *a kisegítő karhatalom célja a helyi rendőri őrszemélyzet megerősítése*; feladata a közrend és közbiztonság megóvásában való segédkezés. A kisegítő karhatalmi alakulat a rendőri őrszemélyzet kiegészítő része. A kisegítő karhatalom tagjai szolgálatuk ellátására a m. kir. rendőrség szolgálati szabályzata az irányadó. A kisegítő karhatalmi alakulatokat haladéktalanul fel kell állítani. A karhatalmi alakulatok felállításával kapcsolatos intézkedéseket a rendőrség budapesti és vidéki főkapitánya teszi meg. A kisegítő kar-

²⁷ Haraszti György (szerk.): Vallomások a holtak házából – Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései. Corvina Kiadó, Budapest, 2007. 439.o.

²⁸ A Budapesti Közlöny július 21.-i, szerdai száma közli a kormány 38lo/1943.számú rendeletét. In: Dékány Endre szerk.: Magyar Nemzet 1938. aug. 25–1944. márc. 22. Repertórium (1943. január–1944. március) (A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiái Füzetek). Napilapok repertóriumai, Budapest, 1991)

²⁹ A magyar királyi rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932. XIII. törvénycikk 2. és 3. §.

hatalmi alakulatba a jelentkezés belépési nyilatkozattal történik, amelyet az érdekelt rendőrhatalmához kell benyújtani. A kisegítő karhatalmi alakulatba felvett személy a rendőrhatalom vezetője előtt a rendőri őrszemélyzet számára előírt esküt teszi le. A kisegítő rendőri karhatalom tagjait szolgálatuk megkezdése előtt a szükségletnek megfelelő elméleti és gyakorlati kiképzésben kell részesíteni. *A kisegítő rendőri karhatalmi alakulatok tagjai a szolgálatot saját polgári ruhájukban látják el.* A kisegítő rendőri karhatalmi szolgálatra behívott személy *kincstári lőfegyverrel való ellátásáig szolgálatát saját lőfegyverével látja el.* Az alakulatok tagjait a rendőrhatalom vezetője arcképes igazolvánnyal látja el. A kisegítő karhatalom tagjai szolgálatban posztóból vagy hasonló anyagból készült, búzavirágszínű karszalagot viselnek. A karszalagra fekete betűkkel „Rendőri Karhatalom” felirat volt nyomtatva. A karszalagot a rendőrhatalom körpecsétjével kell ellátni.

A rendelet hatályba lépésével egy időben a belügyminiszter elrendelte, hogy *8 kisegítő karhatalmi alakulatot haladéktalanul fel kell állítani.* Az ezzel kapcsolatos szervezési intézkedéseket a rendőrség budapesti és vidéki főkapitányai tették meg.³⁰ Azonban a rendőri kisegítő karhatalmi alakulatok felállítására vonatkozó törekvések a következő év folyamán sem vezettek lényegi eredményre.

Ujszászy tábornok visszaemlékezése szerint „a **segédcsendőrség** az egyes őrsökön, illetve a csendőrkerületi parancsnokságok székhelyein létesített karhatalmi alakulatoknál nyert volna beosztást. A segédcsendőrség felszerelése főleg saját vadászpuskákból, pisztolyokból, karszalaggal ellátott polgári ruhából állt, kiképzése hetenként kétszer az illetékes kerületi kapitányságokon történt. A segédcsendőrség ruházatát, felszerelését, fegyverzetét az államkincstártól kap. Számára ezen anyagokat az alkalmazás helyén tárolják. Kiképzésük 4-4 hetes turnusokban való behívás keretében az orgoványi csendőrtáborokban történik. *Míg a segédcsendőrség céljaira tényleg - többnyire – politika-mentes egyének gyűltek egybe, addig a segédcsendőrséghez zömében nyilasok és egyéb jobboldali elemek furakodtak be.*”³¹ A segédcsendőrség toborzásának eredményeképpen nyert erőket végül nem karhatalom szervezésére, hanem a Kopjás diverziós alakulatok felállításához használták fel – katonai célokra.³²

³⁰ https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1943_08_2/?query=%22kiseg%C3%ADt%C5%91%20karhatalom%22&pg=94&layout=s

³¹ Haraszti György (szerk.): Vallomások a holtak házából – Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései. Corvina Kiadó, Budapest, 2007. 439.o.

³² Uo.

„A kisegítő karhatalmak felállítása után a belügyminiszter minden más ilyen jellegű szervezet felosztatását tervezte.

Értekezletre hívta Szombathelyi vezérezredes, vezérkari főnököt aki előadta, hogy neki még mintegy 5000 főnyi „felelősség nélküli” elemekből álló karhatalomra volna szüksége. Ezeket alkalmazni tervezi:

- kiképzőnek a szovjet ellenes partizánharcokra;
- partizánokként egy esetleg Románia, Jugoszlávia ellen viselendő háborúban;
- belső nemzetiségi megmozdulásokkal szemben. A belügyminiszter Szombathelyi előterjesztését elfogadta.”³³

A létrehozott néhány - vélelmezhetően mindössze századerejű - rendőri kisegítő karhatalmi alakulat átszervezéséről 1944. júniusában „Kisegítő karhatalmi alakulatok átszervezése”³⁴ címmel jelent meg a belügyminiszter rendelete, amely szerint a karhatalmi tartalékokat kell Nemzetőrséggé kibővíteni. *Ekkor azonban a kisegítő karhatalom szervezése már a Magyar Királyi Honvédség alárendeltségében történt. A Nemzetőrségből pedig néhány hónappal később felállításra kerültek a Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljak.*

7. Miért volt szükség Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljak felállítására az 1944-es honi hadtápterületen?

A háború során a tábori csendőrség szervezetét fejlesztették, létszámát 1200 főről 1500 főre növelték. A csapatcsendőrség, illetve a hadtápcsendőrség – mint *a mögöttes területeket biztosító erők létszámnövelésének eszközei* – nem váltak be, létszámuk – a sorkatonai állománnyal való bővítés ellenére – csekély maradt. Átszervezésre volt tehát szükség, új szervezetekre, új erők bevonására. A csendőrség felállította első karhatalmi zászlóalját (galántai csendőrzászlóalj). Ez is

³³ Haraszi György (szerk.): Vallomások a holtak házából – Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései. Corvina Kiadó, Budapest, 2007. 439.o.

³⁴ Kisegítő karhatalmi alakulatok átszervezése. A 3.430/1944. M. E. sz. rendelet. Megjelent a Budapesti Közlöny folyó évi szeptember 20. számában. Vidéki rendőrségi szemlejelentések 11. tétel. In.: Szászi András: A Belügyminisztériumi Levéltár 1867–1945 3.: Repertórium (Levéltári leltárak 15. Budapest, 1961) I. Belügyminisztérium

rendkívül kevésnek bizonyult, és ezt nem követte újabb, karhatalmi képességgel rendelkező zászlóalj felállítása (csak „ad-hoc” harcolóé). A rendőri kisegítő karhatalom toborzása 1943-ban zászlóaljszinten rekedt meg. Nem maradt más, mint a karhatalom felállítása a haderő toborzási bázisán.

„A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának újabb, átfogó átdolgozására már a háború expanzív szakaszában, 1941-1942-ben került sor ... Az állami és katonai vezetés abból indult ki, hogy a háború végjátékában ... a Magyar Királyi Honvédségnek kell megőriznie az államrendet, a társadalmi viszonyokat, az országterületet, s mindazt, amit azok jelentettek. Ez a cél pedig nem tette lehetővé a magyar haderő karhatalmi szerepkörének és feladatrendszerének csökkentését.”³⁵ **Mindez akkor vált valóban hangsúlyossá, amikor a harcok már hazai terület felé közeledtek. „Az 1942-ben kiadott karhatalmi szabályzat bővítette a karhatalmi feladatok körét.”³⁶ Kifejezetten a Magyar Királyi Csendőrség és a honvéd karhatalom feladatává tette a termelés folyamatosságának fenntartását a hadiüzemekben és az úgynevezett előkészületre kötelezett üzemekben, illetve a közlekedés zavartalanságának biztosítását.** Ez sokkal összetettebb feladatot rótt a Magyar Királyi Csendőrségre és a Magyar Királyi Honvédségre, mint korábban egy esetleges sztrájk felszámolása. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy **az egyes katonai** vagy csendőrparancsnokoknak ad absurdum **még termelésirányítási funkciókat is gyakorolniuk kellett.”³⁷**

Hadtápszászlóaljak „az 1944-1945-ös magyarországi hadműveletek során nem kerültek harci bevetésre.”³⁸ Emellett a tábori és a hadtápcsendőrség 1944 októberében megszűnt. Magyar hadműveleti területen már nem szerveztek tábori és hadtápcsendőrséget. Folyt a rendészeti szolgálat átszervezése, azonban a létszámihiányon nem tudtak segíteni. Még a csendőrség és a rendőrség harcba vethető állományát

³⁵ Ravasz István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban, császári és királyi előzményekkel. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU-ISSN 1216-6774 XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz.

³⁶ A-15. Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a Magyar Királyi Honvédség számára. Budapest, 1942, Athenaeum. 104 p.

³⁷ Ravasz István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban, császári és királyi előzményekkel. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU-ISSN 1216-6774 XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz.

³⁸ Ravasz István: II. világháború. Lexikon.

is a frontra küldték, amely tovább rontott a hadtápterület rendészeti biztosításának helyzetén, létszámviszonyain.

Részben a létszámhiány miatt átszervezték a szolgálatot, és 1944-től a tábori csendőrséget és a csapatcsendőrséget – többszöri átszervezés eredményeként – fokozatosan összevonni törekedtek: kezdetben **harcfegyelem-biztosító és tábori rendészeti csapat**, majd **Tábori Biztonsági Szolgálat** elnevezéssel. „1944. november 28-án a honvédelmi miniszter elrendelte a **Tábori Biztonsági Szolgálat** felállítását. *E szervezetbe egyesítették volna a rendőrséget, a csendőrséget, a tábori rendészeti szerveket és a harcfelegyelem-biztosító csapatokat*, azonban ennek megszervezése a II. világháború európai befejeződésével már nem fejeződött be.”³⁹

Tehát a hadtápszászlóaljok az 1944-1945-ös magyarországi hadműveletek során nem kerültek szervezésre és bevetésre. Ezért is volt szükség előbb a Nemzetőrség, majd a KISKA-zászlóaljok felállítására - mivel a hadtápszászlóaljakat a magyarországi harcok során már nem hozták létre.

Elsőként az 1944. szeptember 22-én kelt miniszterelnöki rendelettel létrehozott **Nemzetőrség** feladatrendszerében célszerű nyomon követni *a hadtápterület őrzésére vonatkozó tevékenységeket*. „A Nemzetőrség feladatai közé tartozott a:

- „kisebb ellenséges partizán és ejtőernyős csoportok leküzdése”;
 - a „szabotázs cselekmények megelőzése és elhárítása”,
 - a „katonai szempontból fontos vagyontárgyak őrzése,” illetve
 - „szükség esetén a működő seregtest-parancsnokságok rendelkezései szerint *a hadműveletek hátsó területének biztosítása*”.⁴⁰
- A deszantelhárítás, a szabotázs megelőzés, a katonai szempontból fontos objektumok őrzés-védelme mind a haderő mögöttes területének biztosítását szolgálta. Dr. Bartha Ákos történész szerint „A Nemzetőrséget a csendőrség és a rendőrség

³⁹ Máté Ferenc főhadnagy: Hadtápcsendőrség. Csendőrségi Lapok, 1939. augusztus 1.

⁴⁰ Bartha Ákos: A Kisegítő Honvéd Karhatalom és az ellenállás Budapesten, 1944–1945. Századok, 2020. évi 2. szám, 281. o. Hivatkozva: A kisegítő karhatalmi alakulatok felállítása. 8 Órai Ujság, 1943. augusztus 19. 3. illetve Budapesti Közlöny, 1943. augusztus 18. 5–6. továbbá: A m. kir. minisztérium 3.430/1944. M. E. számú rendelete a nemzetőrségről. Honvédségi Közlöny, 1944. szeptember 27. 1.

kisegítő alakulatának szánták.”⁴¹ Ugyanakkor rá kell mutatnunk, hogy a Nemzetőrség számos tekintetben a hazai területen már fel nem állított *hadtápcsendőrség* és a *hadtápzászlóalj* feladatait vette át (haderő mögöttes terület biztosítása).

A Vkf./2. osztály a hadtápzászlóalj, illetve a Nemzetőrség *hadtápterület őrzésére vonatkozó tevékenységeit az ekkor létrejött KISKAZászlóaljaknak adta át*, és megbízta Mikó Zoltán vezérkari századost a konkrét szervezési és koordinációs tevékenységek végrehajtásával.⁴² A magyar ipari kapacitások felét magába foglaló fővárosban – mint hadtápterületen – mindenképpen szükséges volt fenntartani a rendet, megóvni az ipari és közlekedési kapacitásokat.

A katonai karhatalom feladatainak kibővülését a haditermelési kapacitások és a szállítási infrastruktúra védelmének igénye okozta. Az arcvonal közeledtével 1944 nyarán fokozódtak a háborús erőfeszítések, egyre nőtt a rendészeti szervezetek szerepe. A csendőrség és a rendőrség tevékenységében előtérbe került az esetleges szabotázs-, valamint a partizán jellegű akciók figyelése, megelőzése, a belföldön terjesztett vagy repülőgépekről ledobott röplapok begyűjtése. Az apparátus hatékonyságának növelésére már június 21-én egységes vezetés alá helyezték a karhatalmi erőket, a rendőrséget katonailag szervezett testületté alakították át. (Minisztertanácsi jegyzőkönyv „A karhatalmi erők egységes vezetés alá helyezéséről.”⁴³) Ilyen körülmények között **a katonai karhatalom tevékenységi körének kibővítésére a rendvédelmi testületek korlátozott létszáma miatt is szükség volt.** „A karhatalmi feladatok ellátására alkalmas rendvédelmi testületek, amelyeknek e tevékenységi körrel a törvényekben lefektetett alapfeladatai is harmonizáltak, lényegében csupán a csendőrség és az államosított rendőrség volt. Létszámuk azonban testületenként csupán 12 000 főt tett ki. a személyi állomány pedig szétszórva helyezkedett el. Nagyobb létszámot nem lehetett elvonni, mert az a közbiztonsági állapotok gyors romlását vonta volna maga után. A karhatalmi teendők ellátására alkalmas rendvédelmi testületek csupán kisebb létszámú karhatalmi alakulatok kialakítására voltak alkalmasak. Ez alól

⁴¹ Bartha Ákos: A Kisegítő Honvéd Karhatalom és az ellenállás Budapesten, 1944–1945. Századok, 2020. évi 2. szám, 283. o.

⁴² Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015.

⁴³ 1944.08.09. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867-1944 <http://adatbazisokon-line.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/58416>

kivételt a *budapesti rendőrség karhatalmi zászlóalja* és a II. világháború során a *Magyar Királyi Csendőrség kötelékében kialakított karhatalmi zászlóalj* jelentettek.”⁴⁴

Megoldást csak a haderő bevonása jelenthetett – ám innen sem kívántak harcoló erőket elvonni. *Ilyen szempontból kompromisszumos (illetve kényszer-) megoldást jelentett a vegyes, eddig kihasználatlan állománykategóriákból felállított KISKA szervezete. A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljak felállításával olyan katonai szervezettségű őrtestület jött létre, amely – a haderő részeként – a haderő magasabbegységeinek mögöttes területét biztosította, miközben feladatköre, illetve együttműködése a csendőrség, a rendőrség (és a tűzoltóság) irányába mutatott.*

8. A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljak

8.1. A KISKA-zászlóaljak feladatrendszere

A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljainak tevékenysége elsősorban a **hadtápterület őrzésével és biztosításával** függött össze.

A budapesti ostrom alatt, a jelentős kiterjedésű főváros adta hadtápterület biztosítása céljából további *kisegítő szervezetek* létrehozására is szükség volt, ezért hozták létre a **Kisegítő Karhatalom** (KISKA) zászlóaljait. A KISKA **feladatrendszere** több komponensből tevődött össze:

- járőrözés a hátramaradott és csellengő katonaállomány összegyűjtése érdekében;
- járőrözés a katonai tárintézetek közeli külső körzetében a közrend fenntartása érdekében;
- az ipari és hadiipari termelőegységek őrzése, beleértve a munkaszolgálatosokat és kényszermunkásokat foglalkoztató üzemeket is;

⁴⁴ PARÁDI József: Rendvédelem karhatalom 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XX. évf. (2011) 23. sz. 111-123. p.

- a haderő sebesültjeivel megtelt egészségügyi intézmények, ill. táborok őrzése;
- egyéb szociális intézmények őrzése (gyermekotthon, árva-ház stb.) amelyre a kialakult helyzet következtében – a nyilasok 1944. december 24-25-ei sorozatos fegyveres támadásai miatt – került sor;
- hidak és vasútállomások őrzése, közelkörzeti biztosítása;
- az ostrom során szükség esetén aktív fegyveres harctevékenység a védelem megerősítése céljából;
- diverzáns, partizán, gerilla, beszivárgó, mélységi felderítő stb. erők elleni harc;
- bombázások okozta rombolás, tűz elhárításában való együttműködés.

E feladatok során a *KISKA a rendőrséggel* (egyes elszigetelt esetekben a csendőrséggel) és a *tűzoltósággal együttműködésben tevékenykedett*. Olyan távlati elképzelés is született, amely szerint a KISKA „a rendőrökkel és a tűzoltókkal együtt létrehozna egy rendfenntartó erőt.”⁴⁵

A KISKA feladatrendszere **rendészeti tevékenységre** (őrszolgálat, járőrözés) és **harctevékenységre** (beszivárgó gerillaerők elleni harc) bontható.

Őrszolgálatot hidak, felüljárók, gyárak és üzemek, pályaudvarok, raktárak, egészségügyi intézmények, táborok, egyéb szociális intézmények védelme érdekében adott a KISKA.

Gazsi József történész szerint „Az alakulat tevékenységének másik fontos része a **járőrözés** volt. Feladatukat 2—3 fős vagy még nagyobb csoportokban látták el. A honvédek főleg a kijárási tilalom beállta, este 5 óra után jelentek meg a kerület utcáin. Nyilas fosztogatásokat és betöréseket akadályoztak meg, *segítették a közbiztonságot*.”⁴⁶ A KISKA hivatalosan a *katonai rendészeti* és a *hadtápcsendőri feladatrendszert* volt hivatva átvenni a **hadtápterületen** – amely immár az ostromlott Budapest volt.

⁴⁵ Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015. 342. o.

⁴⁶ Gazsi József: A XIII/1. Honvéd Kisegítő Karhatalmi Zászlóalj történetéből Hadtörténeti Közlemények 1967. évi 1. sz. 35-64. p.

A KISKA-zászlóalj *rendészeti (őr- és járőr) tevékenységére* elsősorban a hadtápterület – az ostrom esetében Budapest főváros - katonai raktárakkal, vasútállomásokkal, közúti és folyami hidakkal sűrűn ellátott külvárosaiban került sor. *A főváros keleti ipari szektora - elsősorban a VIII. és X. kerületek* - esetében a kőbányai telephelyek voltak a dominánsak, melyek két nagy egységre bonthatóak, s ezek ugyancsak a vasútvonalak (a szolnoki és miskolci fővonalak) mentén rajzolódnak ki. A belső területeken a **Józsefvárosi pályaudvar** és a hozzá kapcsolódó **Ganz üzemhelyek** jelentenek komoly ipari-szállítási gócpontot. A főváros északi ipari szektora – elsősorban a III., *XIII., illetve részben a XIV. kerületek* - a város egyik legkorábban kialakult ipari térségét foglalja magába. Ennek oka a Duna, mint szállítási útvonal, és a már 1846-ban megnyitott Pest-Vác vasútvonal logisztikai szerepe volt. *Elsősorban Angyalföld és az akkor még önálló település, Újpest ipari zónáiban zajlott jelentős KISKA- tevékenység, a Keleti és a Nyugati pályaudvar, illetve a Vízafogói pályaudvar térségében.* A Duna partján sorakozó észak-pesti ipari területeket és üzemeket, valamint az ottani FOKA-öblöt az Angyalföld- Budapest- Vízafogó vasúti vonal és az abból kiágazó iparvágányok szolgálták ki. A Váci út mentén gyártelepek sorakoztak.

A kritikus pont a fiatalokból, felgyógyulókból, polgáriakból és egyéb vegyes, gyenge harcértékű állománykategóriákból álló zászlóalj **aktív fegyveres harctevékenysége** volt. A KISKÁ-t megszervező „Mikó vezérkari százados kijelentette, hogy a tartalékos csapatokat hatékony városi gerillaerőként lehetne bevetni, amennyiben a szovjet csapatok bemerészkednek a városba.”⁴⁷ (Bondor Vilmos visszaemlékezésében, illetve Gazsi József könyvében e tekintetben más-más következtetésre jutott.⁴⁸) A gyakorlatban ehelyett egy korlátozott léptékű harcérintkezés bontakozott ki a nyilas fegyveresek és a KISKA között. A katonai felsővezetés katonai ellenállással szimpatizáló elemei egy sor, a megszálló németek és a segítségükkel puccsal hatalomra került nyilasok elleni **fedett tevékenységgel** is megbízták a KISKA-zászlóaljakat:

- katonai erő megjelenítése a mögöttes (városi) területen a nyilas fegyveres csoportokkal szemben;

⁴⁷ Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015. 317. o.

⁴⁸ Bartha Ákos: A kisegítő honvéd karhatalom és az ellenállás Budapesten, 1944–1945. Századok 154: 2020. évi 2. sz. pp. 281-326. illetve Bondor Vilmos: A Mikó-rejtély. Püski Kiadó, Budapest, 1995. továbbá Gazsi József: Egy zászlóalj krónikája: ellenállók Angyalföldön. Zrínyi Katonai Kiadó, 1972. 366 p.

- a semleges államok és a katolikus egyház budapesti diplomáciai képviselőinek és szervezeteinek támogatása;
- meggátolni a gyárak eszközeinek törvénytelen leszerelését, az üzemi felszerelések elhurcolását vagy felrobbantását és Németországba szállítását;
- meggátolni a hidak felrobbantását a német csapatok visszavonulása során.

8.2. A toborzás és a szervezet, illetve az elődszervezetek: leventeszervezet, Nemzetőrség

A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalom szervezésének kezdetei 1943-ra nyúlnak vissza. Az első szervezési lépések a Belügyminisztérium felügyelete alatt történtek. A Kállay Miklós miniszterelnök angolbarát bizalmi körébe tartozó Kádár Gyula vezérkari ezredes (1943 augusztusa - 1944 áprilisa között a vezérkari főnökség 2. osztályának vezetője) szerint: „Egy esetleges szélsőjobboldali puccskísérlet ellen **Horthy és Szombathelyi 1943-ban egy irreguláris karhatalmi alakulat szervezésének gondolatával foglalkozott.** Egy szabadcsapat toborzása meg is kezdődött a Duna-Tisza közén.”⁴⁹ Ekkor azonban még nem sikerült megfelelő létszámot mozgósítani. Eredményt az ország 1944. évi közvetlen katonai fenyegetésekor sikerült csak elérni, amikor a leventeszervezetekből toborzott 16 éven felüli leventék bázisán létrehozták a Nemzetőrséget, majd ebből – immár a hazánk területén folyó harcok során – különböző kiegészítésekkel felállították a KISKA szervezetét.

Az áttételesen a KISKA egyik elődszervezetének (komponensének) tekinthető **leventeszervezet** a magyar ifjúság katonai előképzésére létesített szervezet volt 1921-1945 között. Az 1921. évi LIII. tc. és az azt végrehajtó VKM 9000/1924. sz. rendelet bevezette a 12-21 év közötti fiúk kötelező katonai előképzését. Heti 2 órában, 1938 után heti 4 órában vettek részt a leventefoglalkozásokon. Leventeegyesületeket, -otthonokat, -szakosztályokat létesítettek, ezekben előadásokat tartottak. Emellett leventekönyvtárakat, atlétikai, evezős, kerékpár, lovagló, vitorlázó repülő stb. sportköröket és versenyeket szerveztek. Az 1939. évi II. tc. egységessé tette a leventeképzést, amelynek irányítását a Honvédelmi Minisztérium vette át. *1944. novemberétől a nyilas kormányzat a kötelező katonai szolgálatot kiterjesztette a 16 éven felüli leventékre is, a hadseregbe hívhatók életkorát 17 évre szállította le és*

⁴⁹ Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronköhidáig. Budapest, 1978, Magvető Könyvkiadó. 2. kötet, 522. p.

40 000 leventét mozgósított. Védelmi munkákra használták őket, de pl. Bp. védelmében erődítésekben (Káposztásmegyertől a Dunáig és a Rákospatakig), zuglói gyárak őrzésvédelmében, néhányan az I. sz. egyetemi rohamzászlóalj budai harcaiban is részt vettek. A leventeállomány egy részét beolvasztották a Nemzetőrségbe, majd onnan a KISKÁ-ba.

A **Nemzetőrség** a háterszág rendjének védelmére – az ország területét közvetlenül fenyegető katonai agresszió hatására a minisztertanács szeptember 5-i határozata alapján - 1944. szeptember 25-étől létrehozott **kisegítő karhatalmi fegyveres testület**. **Feladatai:** objektumvédelem, szabotázs- és ejtőernyős csoportok felszámolása, közrendvédelem. A Nemzetőrség a Honvédelmi Minisztérium irányítása alatt állt, tagjai önkéntesek voltak. Felállítása a **honvéd kerületi parancsnokságoknak** alárendelt **leventeservezetek parancsnokságainak** feladata volt. **A Nemzetőrség feladata a közbiztonsági testületek – vidéken a csendőrség és a városokban a rendőrség - támogatása volt a közrend és közbiztonság fenntartásában**, partizán- és ejtőernyős csoportok felszámolásában, szabotázs-cselekmények elhárításában, ill. katonai szempontból fontos **létesítmények, hadiüzemek** őrzésvédelmében. **A Nemzetőrség a Honvédség részét képezte**, tagjai katonai esküt tettek, katonai fegyelem és bíráskodás alatt álltak.

Az ör- és járőrszolgálatot teljesítő KISKA **állománya** hivatalosan alapvetően a népfelkelés jellegű **Nemzetőrség** erőiből, lábadozó, járóképes, de aktív fegyveres harcra (frontszolgálat) még alkalmatlan sebesült katonákból, katonailag előképzett **leventékből**, illetve a kitelepítés helyett inkább a helyben maradást és a fegyveres harcot választó *egyetemistákból* állt.

1944 novemberétől a 16 éven felüli leventeállomány egy részét beolvasztották a Nemzetőrségbe, majd onnan a KISKÁ-ba. Minden budapesti szervezettől kerültek leventék a KISKA kötelékébe, de a szervezés vidéken is folyt. A szolgálatra kötelezett leventéket zsolddal, karsszalaggal, esetenként egyenruhával látták el, illetve a polgári szektorból begyűjtött céllövő- és vadászpuskákkal, pisztolyokkal szerelték fel. Végül a harcolva visszavonuló honvédséggel együtt 1945-ben Németországba vitték a leventék egy részét.

A Nemzetőrséget a honvédelmi vezetés az 1944. október-december közötti időszakban Kisegítő Karhatalommá (KISKA) alakította át. Budapesten általában kerületenként egy zászlóaljat állítottak

fel, a nemzetőrök átvételével. A budapesti csata idején önkéntesek, esetenként behívottak egészítették ki a KISKA állományát. Azonban nemcsak a Nemzetőrség kerületi struktúrájára szerveződött a KISKA. Gazdálkodó szervezetek (gyárak, üzemek), oktatási intézmények és más szervezetek is állítottak fel KISKA-alakulatokat.

Habár a Kisegítő Karhatalom parancsnoki állományát és altiszti karát elsősorban a Magyar Királyi Honvédség tartalékos és aktív (esetenként lábadozó) tiszti és altiszti, illetve tisztos állománya tette ki, a létrehozásához szükséges erők döntő többségét mégis a leventékből szervezett Nemzetőrség adta. Emellett a hadkötelezettségi kor alsó korhatárának leszállítása tárgyában kiadott rendelet⁵⁰ 1944. december 3-án azonnali hatállyal ún. Kisegítő Karhatalommá (KISKA) alakították át a maradék leventeszervezeteket is. A zászlóaljok **az alábbi szervezeti alapokon jöhettek létre**:

- levente (ifjúsági előképzett) és nemzetőr (népfelkelő) állományból;
- egyetemistákból;
- egy adott, védendő gyárhoz kötődő ipari munkásokból;
- lábadozó, őrszolgálatra alkalmas, de harctéri szolgálatra még nem képes katonákból;
- a Magyar Királyi Honvédség pótkeretéből.

A KISKA-zászlóaljok szervezése meglehetősen rugalmas keretek között zajlott – mondhatni az ostrom körülményei között már a kapkodás és a kényszer jellemezte a szervezés menetét. A területi elvű toborzás előnyt jelentett a városharcban (egyfajta városi gerillaharcban) kulcsfontosságú helyismeret szempontjából. A helyismeret meglétére külön súlyt fektettek. Több olyan katonát vettek fel a zászlóaljokhoz, akik gyermekkorukat is az adott kerületben töltötték. Az ilyen személyek jelenléte nagy előnyt jelentett a járőrtevékenység során szükséges helyismeret szempontjából. Súlyt fektettek arra is, hogy századonként legyen legalább egy-két keleti frontot megjáró frontkatona, akik kiképzik az állomány fiatal, tapasztalatlan részét. Jellemzően a még lábadozó, de már járóképes sebesültek köréből kerültek ki ezek a KISKÁ-s frontharcosok.

⁵⁰ 3890/1944. M.E. számú rendelet. MRT, 1944. 24.

A KISKA-zászlóaljak rendszerint két századból álltak. Az első században általában korábbi nemzetőrök, leventék, illetve a Magyar Királyi Honvédségből ideiglenesen ide besorozott (átalárendelt) lábadozó, járóképes, de harcra még alkalmatlan katonák, illetve idősebb önkéntes tartalékosok szolgáltak.

Ezt a „reguláris” századot kevésbé vonták be a katonai ellenállás fedett feladataiba, viszont kitűnően helytállt ör- és járőrszolgálat során. „És volt a felforgató tevékenységet folytató *másik század, az ellenállók, katonaszökevények és zsidó munkaszolgálatosok gyűjtőhelye.*”⁵¹ A katonaviseltekből állók hatékonyan vettek részt a leventék, nemzetőrök és egyéb állománykategóriák kiképzésében. A zászlóalj- és századparancsnokok egy része (pl. Zsabka Kálmán) a Rongyos Gárda tagja volt, így különleges kapcsolat fűzte a Vkf/2 (katonai hírszerzés és kémelhárítás) osztályhoz.⁵²

A KISKA-zászlóaljak kezdetben gyengén voltak ellátva egyenruhával és fegyverrel. A leventeszervezetből mindössze kispuskákat örököltek, a Nemzetőrségtől pedig egy rendkívül heterogén fegyverzeti anyagot (pl. vadászfegyverek).

„A *KISKA parancsnoksága* a Hadik lakatanyában székelte Barczaujfalusy Egon nyugalmazott vezérőrnagy vezetésével, akinek helyetteseként Ujlaky Jenő ezredes, a fővárosi leventeparancsnok ténykedett. A KISKA országos szervezet volt, de „legtökéletesebben” Budapesten épült ki.”⁵³ Az MKH Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljakat „a HM egyik osztálya irányította.”⁵⁴

Ugyanakkor - a haderő rendészeti szolgálatához, ill. a hadtápcsendőrséghez és a hadtápszászlóaljakhoz hasonlóan – a KISKA vezetési rendszerében is fontos elemet képezett a Vkf./2. osztálya. A Vkf./2. osztályhoz kötődő Vezérkari Főnökség 6. osztálya különleges csoportjának, később Fővezérség Különleges csoportjának (Budapest, Bimbó út 51.) vezetője is tartott eligazítást a KISKA-zászlóaljak vezetőinek.⁵⁵

⁵¹ Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015. 318. o.

⁵² Bizonyos szempontból ide sorolható Prónay Pál és Ferenczy József is.

⁵³ Bartha Ákos: A Kisegítő Honvéd Karhatalom és az ellenállás Budapesten, 1944–1945. Századok, 2020. évi 2. szám, 283. o.

⁵⁴ Bondor Vilmos: A Mikó-rejtély. Püski Kiadó, Budapest, 1995. 15. o.

⁵⁵ Mikó Zoltán vezérkari százados Zsabka, Fábry stb. KISKA-zászlóaljparancsnokoknak, 1944 decemberében. Uo. 74-75. o.

8. 3. A belügyi szervezetek – Rendőrség, Tűzoltóság - és az MKH Kisegítő Karhatalom kapcsolata

8.3.1. A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalom és a Rendőrség kapcsolata

A magyar rendeleti szabályozás értelmében a katonai karhatalom a rendészeti szervek tevékenységének támogatása céljából kerül felállításra. A Magyar Királyi Honvédség Budapesten felállított Kisegítő Karhatalmi zászlóaljainak tevékenysége elsősorban a Rendőrség közrendvédelmi és karhatalmi tevékenységéhez kötődött, így együttműködést elsősorban a rendőrökkel valósított meg a KISKA.

A KISKA tevékenysége során – *rendészeti és karhatalmi tevékenységét* tekintve - járőrözött a hátramaradott és csellengő katonaállomány összegyűjtése, illetve a katonai társintézetek közeli külső körzetében a közrend fenntartása érdekében, végezte az ipari és hadiipari termelőegységek és a haderő sebesülteivel megtelt egészségügyi, szociális intézmények, hidak és vasútállomások őrzését. (Emellett volt *katonai feladata* is: az ostrom során szükség esetén aktív fegyveres harctevékenységet folytatott a védelem megerősítése céljából.) Rendészeti és karhatalmi tevékenysége során a KISKA elsősorban a Magyar Királyi Honvédség katonáival (hátramaradottak, csellengők, munkaszolgálatosok) szemben végzett tevékenységet (igazoltatás, begyűjtés, szökés megakadályozása). Ugyanakkor őr- és járőrszolgálatára során civilekkel – polgári státuszú bűnözőkkel - szemben is el kellett járnia (ezért szervezték kezdetben a Kisegítő Karhatalmat a rendőrség keretében). A háborús körülmények (bombázások, menekülthullámok stb.) szintén befolyásolták a szervezet tevékenységét.

A KISKA elméleti feladataival, célcsoportjaival szemben kik voltak elsősorban a bűnözők 1944-ben az ostromlott Budapesten? A nyilas puccsot követő sajátos helyzetben – amikor a fővárost elárasztották a nyilas párt által hirtelen, tömegesen felfegyverzett fegyveres pártszolgálatosok – a közbiztonságot elsősorban az antiszemita erőszakot, kivégzéseket, rablást és fosztogatást tömegesen elkövető nyilasok veszélyeztették. „A nyilasok gyakorlatilag bárkit befogadtak, aki közéjük kívánt állni ... az áldozatok kirablása révén lehetőség nyílt a meggyadagolásra is. Ennek egyik eredménye az lett, hogy leginkább a társadalom legalját képező emberek jöttek tömegestül, és köztük nagyon sok volt a bűnöző ... a párthadsereg mintegy negyede lehetett büntetett előéletű, és sajnos ők voltak a hangadók ... Egy nagyobb csoport bűnöző érkezett a fővárosba a szegedi Csillagbörtönből, melyet az

örök egyszerűen magára hagytak, amikor októberben a szovjet csapatok megszállni készültek a várost. Ezek a hivatásos bűnözők kollektív felvételt nyertek a nyilas pártba.”⁵⁶ Az az agresszív fegyveres bűnözői csoport, amellyel a KISKA szembetalálta magát az utcákon, illetve az őrhelyeken és járőrszolgálati során, *elsősorban a nyilas fegyveres pártszolgálat volt*. A nyilas uralom idején Budapesten körülbelül 8 000 zsidót gyilkoltak meg a nyilasok. (További mintegy 9 000 üldözött a bombázás, az éhezés, a betegségek következtében halt meg.) A KISKA helyzetének ellentmondásosságát az adta, hogy a nyilas fegyveres pártszolgálat elméletileg egy társfegyveres-testület volt, ráadásul a nyilas kormányzathoz leginkább közel álló, privilegizált helyzetben lévő fegyveres erő. A KISKA csak passzívan (objektumvédelemmel, jelenléttel) vagy csak rejtve, éjjeli járőrtevékenysége során (leszállásból tüzet vezetve) szállhatott szembe a nyilasokkal.

A KISKA karhatalmi-rendészeti tevékenységének sikerességét nagymértékben meghatározta a rendőrséggel megvalósított együttműködés. Habár a nyilasok „formálisan hatalmat gyakoroltak a rendőrség felett is, a városi rendőrséggel való kapcsolatuk mégis feszült volt, mivel sokszor korábbról ismerték egymást, mert a nyilasok jó része büntetett előéletű volt. Most viszont felcserélődtek a szerepek, s nemegyszer előfordult, hogy a nyilasok bosszút álltak egy-egy rendőrön, aki annak idején börtönbe juttatta őket. A rendőröknek ... általában nem tetszettek a túlkapások és a nyilasok fellépése.”⁵⁷ *A Rendőrség – még a 30-as évekből eredeztethető nyilasmozgalom elleni aktív tevékenysége, illetve a nyilasok között jelenlévő nagyszámú bűnöző jelenléte miatt – inkább nyilasellenes tevékenységet folytatott, amelyben egyfajta szövetségesre lelt a Magyar Királyi Honvédség KISKA-alakulataiban. Például a XIII. kerületi KISKA-zászlóalj „kitűnő kapcsolatot tartottak fenn az anyalföldi rendőrökkel, akik kimondottan gyűlölték a nyilasokat.”*⁵⁸

8.3.2. A csendőrség és a KISKA együttműködése

Az ostromlott Budapest és más városok (pl.: Pécs) területén tevékenykedő KISKA mindennapi rendészeti feladatai során inkább működött együtt a rendőrséggel, mint a csendőrséggel. Ennek oka az volt, hogy *a Magyar Királyi Csendőrség a közrendet a városok közigazga-*

⁵⁶ Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015. 250-251. o.

⁵⁷ Uo. 252.

⁵⁸ Uo. 334.

tási határain túl tartotta fenn (habár nyomozati jogköre az egész országra kiterjedt). A városokban a Magyar Királyi Rendőrség biztosította a közrendet és a közbiztonságot. Habár a csendőrség alapvetően a vidék közbiztonságáért felelős testület volt, az országos hatáskörű testület *tevékenységének egy része a városokra is kiterjedt*, amikor felállították a repülőtéri csendőrkülönítményeket (1926), amelyeket a légügyi rendészeti feladatok ellátására különítettek ki a polgári repülőterek területére. Felállították a közlekedési csendőrséget (1929), ill. a vasúti csendőrséget (1940) is, ezek szintén részben a városok területén tevékenykedtek, ill. őrsőkkel rendelkeztek Budapesten. Emellett a budapesti ostrom során a hadműveleti és hadtápterületté vált körbezárt Budapest területén folyamatosan tevékenykedett a **tábori csendőrség** átszervezéséből létrejött **Tábori Biztonsági Szolgálat**.

Az M. Kir. Csendőrség részéről öt csendőrzászlóalj vett részt a budapesti védelmi harcokban.⁵⁹ December elején a fővárosba rendelték az eredetileg karhatalmi feladatrendszerrel felállított **galántai csendőrzászlóaljat**. A harccselekményekbe első ízben akkor avatkoztak be, amikor a szovjet csapatok déli irányból közelítették meg a fővárost, birtokba véve a Csepel-sziget nagy részét. November 20-án a zászlóalj több más alakulattal együtt Csepelre vonult, megerősíteni a sziget északi részének védelmét. Védelemben voltak a Kamaraerdőben, ahonnan egészen a Kelenföldi pályaudvarig vonultak vissza. A kerékpáros század itt harcolt, míg a nehézfegyver-század a Mosonyi utcai rendőrlaktanya térségében. A visszavonuló német csapatok a csendőr páncélos századot kivonták a megrövidített arcvonalból, majd Budatétényen keresztül a Bolyai Akadémiára vonultak. A gyalogszendőr-századok a Háros-szigeten, illetve Budafokon foglaltak állást, kivéve a kerékpáros századot, amely tartalékban volt. A páncélos század részei a Svábhegy oldalában vettek részt elhárító harcokban. A csendőrök a budai várba vonultak. A gyalogos csendőrszázadok egészen január első napjaiig harcérintkezésben maradtak a szovjet csapatokkal.

8.3.3. A Tűzoltóság és kapcsolata a KISKÁ-val, illetve a Rendőrséggel

1930-ban Magyarország 54 vidéki városából 26-ban még nem volt hivatásos **tűzoltóság**. 1935-ben tartották az első légoltalmi tanfolyamot a fővárosi és vidéki tűzoltótiszteknek, amely előrevetítette a hábo-

⁵⁹ Kovács Zoltán András: A csendőrség a Szálasi-uralom alatt. Rubicon, 2010. évi 1. sz. 44. o.

rús készülődés terheit. Az 1936. évi X. törvénycikk a tűzrendészet fejlesztéséről fontos előrelépéseket tartalmazott: átfogóan szabályozta a tűzvédelmet, a tűzoltóságok jogait, kötelezettségeit, szervezeti, felügyeleti rendszerét. A törvény minden várost hivatásos tűzoltóság felállítására kötelezett. A növekvő háborús veszély miatt felgyorsult a hivatásos tűzoltóságok felállítása, de ezeknek a testületeknek már a légoltalmi hálózat, társadalmi, lakóházi önkéntesek oktatása, irányítása is a feladatuk volt. Budapest fővárosi tűzoltóságánál 1930-ban vezették be újítként az úgynevezett „rohamszakaszt”, amely egy gyorsbeavatkozási-egység volt, amelyben egy altiszt vezetésével hat tűzoltó állt készenlétben egy könnyű szerrel, s minden nagyobb tűzhoz kivonult életmentésre, illetve gyors felderítésre. Kézi oltókat, vízi és haboltáshoz szükséges szerelvényeket, gázálcokat vittek magukkal. 1932-ben 44-re emelkedett a fővárosi tűzoltóság gépjárműveinek a száma. 1935-ben Budapesten az állami és fővárosi tisztviselők, valamint a fővárosi és vidéki tűzoltótisztek részére megtartották az első légoltalmi tanfolyamot. A fővárosi tűzoltóság összlétszáma 1936-ban 612 fő volt, akik a központi és 10 kerületi őrségen teljesítettek szolgálatot. A honvédelmi törvény (1939. II. tc. életbe lépett márc. 11-én) hatályon kívül helyezte a légvédelemre vonatkozó korábbi, 1935. évi XII. tc-t, és újból szabályozta a légvédelmet, illetve a légoltalmat. A 180.000/1936. BM sz. rendelet teljes végrehajtásával a kárelhárító szolgálatban országos viszonylatban mintegy 300 000 fős tűzoltó mozgósítási kerettel számoltak. Eleinte a hivatásos tűzoltóságok keretébe kisegítőként a **leventealakulatok** idősebb korosztályait vonták be. 1938 szeptemberében a fővárosi tűzoltótiszteket beosztották a kerületi légoltalmi parancsnokságokhoz, ahol mint tűzoltó-szakértők működtek. 1939-ben a fővárosi tűzoltósága megkezdte a **leventék**, a légőrszolgálatra kijelöltek kiképzését. A Flórián II. elnevezésű, új rendszerű kismotorfecskendőt 1937 áprilisában mutatták be a MÁV Gépgyárban. A 800-as, úgynevezett „Honvéd”, kismotorfecskendővel felszerelt osztag létszáma 12 fő volt. 1940-ben **3500 leventét** segéd-tűzoltóvá képeztek ki.⁶⁰ A tűzoltóság vezetésének reakciója a kormányzó kiugrási kísérletekor beolvasott rádiószózatra jól tükrözi a szervezet politikai irányultságát: „A kormányzó úr az imént rádiószózatot intézett a nemzethez, melyben bejelentette, hogy a háború elveszett, és fegyverszünetet kért. *Elrendelem, hogy a kormányzó úr rádiószózatát azonnal teljes terjedelmében oktassák a legénységnek, és mint országos tűzrendészeti felügyelő a legszigorúbban megparancsolom, hogy mindenki tartsa magát mindhalálig az alkotmányra és a kormányzó*

⁶⁰ A fővárosi tűzoltóság története. http://fovaros.katasztrofavedelem.hu/a-fovarosi_tuzoltosag-tortenete

*úrta tett esküjéhez.”*⁶¹ A nyilas kormányzat kollaborálása következtében Budapest tűzoltószér-állományának 85%-át 1944. december 7-től nyugatra vitték, amely tovább fokozta a tűzoltóság nyilasellenességét. Olyan távlati elképzelés is született, amely szerint a KISKA „a rendőrökkel és a tűzoltókkal együtt létrehozna egy rendfenntartó erőt.”⁶² Habár erre végül nem került sor, a KISKA a rendőrséggel és a tűzoltósággal együttműködésben tevékenykedett a budapesti ostrom alatt.

Összegzés és következtetések

A Magyar Királyi Honvédség Kisegítő Karhatalmi Zászlóaljaiból 19-et állítottak fel 1944 október-novemberében. Nem találunk ennél nagyobb területvédelmi tartalékos erőt a magyar történelemben. A tanulmány a Magyar Királyi Honvédség területi elven szerveződő Kisegítő Karhatalmi (KISKA) zászlóaljainak és századainak történetét vizsgálta 1944-45-ben.

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG KISEGÍTŐ KARHATALOM NÉHÁNY ZÁSZLÓALJA ÉS SZÁZADA⁶³

1. számú táblázat

Ke-rület	Parancsnok	Lét-szám	Elődszervezet, egyedi meg-nevezés
III.	Palásty Ervin tart.fhdgy.	100 fő	
IV.	Szádecky-Kardos László, Kálnay tart.hdgy.	n.a.	
V.	Fábry Pál főhadnagy		Pázmány Péter Tudomány-egyetem II. Nemzetőr Zászlóalj
VI.	Déry Jenő százados	800 fő	leventék, munkaszolgálatosok

⁶¹ A fővárosi tűzoltóság története. http://fovaros.katasztrofavedelem.hu/a-fovarosi_tuzoltosag-tortenete

⁶² Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015. 342. o.

⁶³ Bartha Ákos: Véres város - Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944-1945. Jaffa Kiadó, Budapest, 2021. 211-248. o.

VIII.	Csohány Endre tartalékos főhadnagy	245 fő	Görgey Artúr Egyetemi Zászlóalj
IX.	Várhelyi József végzős orvostanhallgató Bakos Géza főhadnagy	400 fő	1. páncélosadosztály pótkeret I. felderítő zászlóalj (Táncsics-zászlóalj - egyetemisták)
X.	n.a.	40 fő 1 szd.	
XI.	n.a.	n.a.	leventék, Sziklaközpont területén
XII.	Stollár Béla tartalékos főhadnagy	1 szd.	leventék, nemzetőrök
XIII.	Gidófalvy Lajos főhadnagy	1200 fő	leventék, nemzetőrök, üldözöttek, katonaszökevények, munkások
XIV.	Zsabka Kálmán százados és mások	1600 fő 4 szd.	leventék, nemzetőrök, üldözöttek, katonaszökevények

Ezek a területi elven szerveződő tartalékos katonai erők őrszolgálatot láttak el a haderő hadtápterületén, emellett járőröztek és karhatalmi-rendvédelmi tevékenységet végeztek. (A szervezet bekapcsolódott a katonai ellenállás tevékenységébe is, ám *a jelen szaktörténeti tanulmány elsősorban szervezetszerű katonai tevékenységüket, karhatalmi, illetve rendvédelmi célú alkalmazásukat vizsgálta.*) Jelen tanulmány arra az 1943-tól datálható tudatos szervezési és szervezetfejlesztési folyamatra koncentrált, amely a leventeservezeten és a nemzetőrségen keresztül elvezetett a KISKA felállításáig. Reményeink szerint a Magyar Királyi Honvédség Kiegészítő Karhatalmi Zászlóaljak történetének jelen tanulmányban végzett kutatása során számos olyan összefüggést sikerült feltárnunk, amely ennek a tartalékos, területi elven működő szervezetnek a reguláris katonai elemként való működését mutatta be. A kutatás eredményeit Dr. Hegedűs Ernő alezredes a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság szervezésében az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán megrendezett közbiztonság-történeti tudományos szimpóziumon mutatta be.⁶⁴

⁶⁴ Katonailag szervezett fegyveres őrtestületek a polgári magyar állam rendvédelmében - A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

Források

„Emlékeztető - Tábori Biztonsági szolgálat” c. utasítás. Honvédelmi Minisztérium. 1944.

1962/1876. HM kr. (VI.13.) valamennyi magyar korona területén levő törvényhatósághoz a katonai karhatalmak igénybevétele tárgyában, Magyarországi Rendeleték Tára X. évf. (1876) 285-289.o.

25050/1923. (I.5.) HM r. szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására, Honvédségi Közlöny, LI. évf. (1924) 2. sz. 6.o.

2649 fk. Ell. 1939. valamint a 3398 fk. Ell. 1940. rendeletek.

3890/1944. M.E. számú rendelet. MRT, 1944. 24.

4539/1886. (I.16.) HM kr. a sorhadi és honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról szóló utasítás tárgyában, Magyarországi Rendeleték Tára XII. évf. (1887) 22-29.o.

5047/1919. (X.1.) ME r. a rendőrség államosításáról, Belügyi Közlöny XXIV: évf. (1919) 48.sz. 1339-1350.o.

91 OL Min. tan. jkv. 1943. február 9.

A bp-i m. kir. XIV/2 ellenállási KISKA-alakulat századnaplója. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL- A-747)

A fővárosi tűzoltóság története. http://fovaros.katasztrofavedelem.hu/a-fovarosi_tuzoltosag-tortenete

A kisegítő karhatalmi alakulatok felállítása. Budapesti Közlöny, 1943. augusztus 18. 5–6.

A kormány 38lo/1943.számú rendelete. Budapesti Közlöny július 21.-i, szerdai szám In: Dékány Endre szerk.: Magyar Nemzet 1938. aug. 25–1944. márc. 22. Repertórium (1943. január–1944. március) (A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiai Füzetek. Napilapok repertóriumai, Budapest, 1991)

A m. kir. belügyminiszter 1926. évi 4.132/1925. B. M. eln. számú körrendelete, a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról. (1926. évi április hó 15.)

A magyar királyi rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932. XIII. törvénycikk 2. és 3. §.

A Vörös Brigádra és a XIV/2 Kiska szd.-ra vonatkozó iratok. 1944-1949. HM HIM Ellenállási gyűjtemény Magyarország 51. fsz.

saság szervezésében az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán megrendezett közbiztonság-történeti tudományos szimpózium. 2022. febr. 22.

https://www.youtube.com/watch?v=4kMt-Wj_9kQ

A-15. Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a Magyar Királyi Honvédségben. Honvédség számára. Budapest, 1942, Athenaeum. 104 p.

Arany Pál visszaemlékezése. /XIV. Kiska zlj./ d.n. /2 pld./ HM HIM Ellenállási gyűjtemény Magyarország 38. fsz.

Bakos Sámuel visszaemlékezése /XIV/2 Kiska szd./ d.n. /2 pld./ HM HIM Ellenállási gyűjtemény Magyarország 34. fsz.

Barkovits István: Hárman a nyilas pokolból. Néphadsereg. 1969. 50.sz. /Görgey zlj./ 1969. dec.

Bartha Ákos – Pócs Nándor – Szécsényi András: A rendíthetetlen őrségváltogató – Zsabka Kálmán botrányos élete. MúltKor történelmi magazin, 2019. tavasz, 94-8-98. o.

Bartha Ákos - Pócs, Nándor - Szécsényi András: Egy hosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I-II. rész Múltunk. 64: 2019. évi 2-3. sz.

Bartha Ákos: A kisegítő honvéd karhatalom és az ellenállás Budapesten, 1944–1945. Századok 154: 2020. évi 2. sz. pp. 281-326.

Bartha Ákos: Egy székely ellenálló Angyalföldön: Gidófalvy Lajos és a XIII/1 KISKA. Újkor.hu 2019-10-16 online-online. (2019)

Bartha Ákos: Véres város - Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944-1945. Jaffa Kiadó 2021. ISBN: 9789634755272

Bartha Ákos: Mikó Zoltán vezérkari százados és a népi írók. Forrás 2021. évi 53. évf. 4. sz. pp. 56-66.

Bern Andrea: Egy rendhagyó „Wallenberg-életrajz” Modern Magyarország 4. évf. (2016) 1. szám

Bodrogi Sándor: Lefegyverzés karácsonykor. újságcikk. d.n.

Bondi Vilmos visszaemlékezése /XIII/1. Kiska szd./ d.n. HM HIM Ellenállási gyűjtemény Magyarország 65. fsz.

Bondor Vilmos: A Mikó-rejtély. Püski Kiadó, Budapest, 1995. 15. o.

Budai József: Katonák a nyilas pokolban. Néphadsereg c. lap cikksorozata. /Vörös Brigád, Görgey zlj., XIV/2 Kiska/ 1969. nov.- dec.

Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály katonái írták. Jegyzet, 2005. 28. o.

Dr. Gazsi József: A honvéd kisegítő karhatalom helye, szerepe a magyar ellenállásban. Honvédségi Szemle, 1991/2

Dr. Gyalog Ödön tevékenységére vonatkozó dokumentumok. /XIV-2 Kiska zlj./

Dr. Pataki István - Sterl István: A KISKA-alakulatok és a budapesti ellenállás. Zrínyi Katonai Könyvkiadó Budapest, 1984.

Dr. Ravasz István – Dr. Sipos Péter (szerk.): Magyarország a II. világháborúban. Lexikon. Petit Real Könyvkiadó. Budapest.

Dr. Ravasz István: Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914 – 1945. Petit Real Könyvkiadó. Budapest.

Dr. Szabó József (szerk.): Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995. 1325. o.

Feljegyzések a magyarországi partizánmozgalomról és a VI. kerületi KISKA zászlóaljról a Hadtörténeti Int. Levéltára iratai alapján Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL- A-1139)

Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

Gazsi József: A XIII/1. Honvéd Kisegítő Karhatalmi Zászlóalj történetéből Hadtörténeti Közlemények 1967. évi 1. sz. 35-64. p.

Gazsi József: Egy zászlóalj krónikája: ellenállók Angyalföldön. Zrínyi Katonai Kiadó, 1972. 366 p.

H.M.58,200/Eln.1942 számú rendelet. Tábori csendőrség.

Haraszi György (szerk.): Vallomások a holtak házából – Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései. Corvina Kiadó, Budapest, 2007.

Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig. Budapest, 1978, Magvető Könyvkiadó. 2. kötet, 522. p.

Kaiser Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség a két világháború között.* – Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. /Pannon Könyvek/

Kaiser Ferenc: Csendőrség a Horthy-korban 1919-1945. Rubicon, 2010. évi 1. szám 22-23. o.

Kalakán László: Fejezetek Magyarország egészségügyének történetéből, 1920-1945 – Budapest polgári és katonai egészségügyi viszonyai, valamint a légoltalmi egészségügyi szolgálat kiépülése, működése. Doktori disszertáció.

Kálmánfi Ferenc századparancsnok beszámolója a XIII/3. kisegítő karhatalmi (KISKA) század ellenállási tevékenységéről. HM HIM kéziratár.

Kálmánfi Ferenc: A lovagkeresztes embermentő. [Riporter:] Kacsó Lajos. = M. honvéd. 1998. 50. 26-27.

Kisegítő karhatalmi alakulatok átszervezése. A 3.430/1944. M. E. sz. rendelet. Budapesti Közlöny folyó évi szeptember 20. szám.

Kovács Gellért: Alkonyat Budapest felett - Az embermentés és ellenállás története 1944–45-ben. Libri Kiadó, Budapest, 2015.

Kovács Zoltán András: A csendőrség a Szálasi-uralom alatt. Rubicon, 2010. évi 1. sz. 43. o.

Kovács Zoltán András: Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban. PhD értekezés.

Liptai Ervin (főszerk.), Bassa Endre – Gazsi József (szerk.): A magyar antisziszta ellenállás és partizánmozgalom. Kislexikon. Budapest, 1987.

Markovits Györgyi: Add tovább. Népszabadság cikk. d.n., 3 hasáb

Máté Ferenc főhadnagy: Hadtápcsendőrség. Csendőrségi Lapok, 1939. augusztus 1.

Máthé Áron: A zuglói nyilasok pere 1967. Századvég Kiadó, Budapest, 2014. 280 p.

Mendershausen, Horst: Territorial Defence in NATO and Non-NATO Europe. R-1184-ISA. Rand. 1973. 1-2. o.

Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867-1944. (1944.08.09.) <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944>.

Molnár Gábor: A személyi kiegészítés fejlődéstörténete az állandó hadseregek korától a tömeghadseregek kialakulásig. II és III. rész. In: Hadtudományi Szemle. 2016/4. (154-182. o.), 2017/3. (78-106. o.)

Molnár Gábor: A területvédelem és a területvédelmi erőkkel kapcsolatos különböző értelmezések, meghatározások. In: Hadtudomány és a XXI. század. 2018. Doktoranduszok Országos Szövetsége. Hadtudományi Osztály. 157–172. o.

Nagy Sándor - Pisztrai László - Tóth József - Zimonyi István: A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története. Zrínyi Katonai Kiadó - MN Hadtáp-főnökség, Budapest, 1984. 398-399. o.

Parádi József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 80-90.o.

Parádi József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság.

Parádi József: Rendvédelem karhatalom 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XX. évf. (2011) 23. sz. 111-123. p.

Parádi József: Rendvédelem kontra rendészet, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I. évf. (2002), 7-12.o.

Ravasz István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban, császári és királyi előzményekkel. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU-ISSN 1216-6774 XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz.

Roberts, Adam: Nations in Arms. The Theory and Practice of Territorial Defence. Palgrave Macmillan. 1986. 34. o.

Sharp, Gene: Sharp's Dictionary of Power and Struggle: Language of Civil Resistance in Conflicts. Oxford University Press. 2012. o. 111. o.

Sőregi Zoltán (2009. december). „Egy felemás diverzánsakció - szabadcsapatok Kárpátalján, 1938 őszén”. Felderítő Szemle VIII. (4.), 148-156. o.

Suba János: A Magyar Királyi Csendőrség díszlokációja, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XI. évf. (2010.) 327-338.p.

Sullivan, Larry E.: Encyclopedia of Law Enforcement. Vol. 3. Sage Publications. 2005. 1089-1092. o.

Szakály Sándor: A magyar tábori csendőrség. Rubicon, 2010. évi 1. szám, 27. o.

Szilvási Ferenc: Rendőrlaktanya a Mosonyiban 1886-1986, BM Könyvkiadó, Budapest, 1986.

Szita Szabolcs: Terror a hungarista államban. História, 1994. év szeptember

Tolnai Gábor: Városi vasúti területek változásának és jelenlegi környezeti állapotának vizsgálata légifelvételek alapján. Távérzékelési technológiák és térinformatika online folyóirat. 2012. évi 2. szám.

<http://www.rsgis.hu/RS&GIS-2012-2-2.html>

Vedó Attila: A Magyar Királyi Csendőrség az európai csendőrtestületek családjában, In: Hack Péter – Koósne Mohácsi Barbara (szerk.): Emberek őrzője, tanulmányok Lőrincz József tiszteletére, Budapest, 2014, ELTE Eötvös Kiadó, 135-149.o.

Vedó Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenysége, In: Parádi József – Vedó Attila: A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozása 1867-1944., Budapest, 2018., Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 71-122.o.

Vidéki rendőrségi szemlejelentések 11. tétel. In.: Szászi András: A Belügyminisztériumi Levéltár 1867–1945 3.: Repertórium (Levéltári leltárak 15. Budapest, 1961) I. Belügyminisztérium

Weszely István visszaemlékezése és igazolványa. /Magyary csoport, XIV/2 Kiska zlj./ 1967.jún.8. HM HIM Ellenállási gyűjtemény Magyarország 328. fsz.

Zsabka Kálmán nyilatkozata. 1948. HM HIM Ellenállási gyűjtemény Magyarország 329. fsz.

Katonailag szervezett fegyveres őrtestületek a polgári magyar állam rendvédelmében - A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság szervezésében az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán megrendezett közbiztonság-történeti tudományos szimpózium. 2022. febr. 22. https://www.youtube.com/watch?v=4kMt-Wj_9kQ